

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований в 1996 році

Рівне – 2009

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42. — Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 27.11.2009 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2009

наших учнів, так і для школярів інших країн, то виникають відповідні умови для організації міжнародного телекомунікаційного проекту. Пошук партнерів – справа нелегка, тут необхідні наполегливість, час. Якщо знайдені зарубіжні партнери, яких дана проблема зацікавила, необхідно перш за все познайомитися один з одним. Для цього прийнято обмінюватися так званими представницькими листами. Можна скористатися веб-сторінками своїх шкіл або навіть особистими сторінками, повідомивши адреси потенційних партнерів. Тоді можна познайомитися ближче, побачити один одного на фотографіях, показати свою школу і т.ін. Після знайомства можна домовитися про підгрупи-партнерів з кожної сторони, розподіливши між ними завдання загального проекту. Далі обговорюється план спільних дій, терміни проміжних і підсумкових результатів, способів їх оформлення. Школярі домовляються у разі потреби про он-лайн чати, конференції. Можна створити спільну веб-сторінку, на якій розміщуватимуться підсумкові матеріали спільного проекту, результати дискусій. Всі необхідні листи, матеріали обговорюються в класі. Робота над проектом розгортається усередині класу і зовні нього, в Інтернеті. Листи партнерів також можуть обговорюватися в групах на уроках. Можуть бути і чисто позакласні проекти, якщо діти приєднуються до якогось пропонованого в мережах міжнародного проекту. Такі проекти завжди організуються навколо цікавої проблеми. Якщо пропонована проблема цікава для групи школярів або навіть для окремих учнів, потрібно стимулювати їх до індивідуальної або групової проектної діяльності в позаурочний час. Але і в цьому випадку не можна відпускати учнів у вільне плавання. Контроль і необхідну допомогу слід надавати систематично. Інакше, якщо учень не бачить зацікавленості вчителя, батьків в його діяльності, ентузіазм швидко згасає.

Отже, як бачимо, ефективність використання проектних методів в практиці навчання іноземної мови дуже висока, якщо вони проводяться систематично і грамотно. В результаті значно удосконалюються уміння усного і писемного мовлення, навички комп'ютерної обробки текстової інформації, розширюється кругозір учнів [2]. Комп'ютерні технології також сприяють індивідуалізації та мотивації навчання; розширюють можливості подачі навчальної інформації та забезпечують різноманітність завдань; сприяють активізації діяльності учнів на уроках іноземної мови; виконують функцію контролю за навчальними досягненнями учнів з врахуванням темпів засвоєння навчальної інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буланкина Н.Г. Формирование навыков и умений аутентичной разговорной речи при обучении ситуационным клише учащихся VI-VII классов // Иностр. яз. в школе. – 1996. – № 2. – С. 9-13.
2. Egert C. Language Learning across Campuses // Computer Assisted Language Learning. – 2000. – Vol.13, N 3. – P.271-280.
3. Harrell Jr. Language Learning at a Distance via Computer // International Journal of Instructional Media. – 1999. – Vol.26. – N 3. – P.267-282.
4. Koumi Jack. Matching media Attributes to Teaching Functions and Hence to Learning Objectives, <http://www.bme-tk.bme.hu/discus/>.

Резюме. В статье рассматривается проблема использования компьютерных технологий в процессе обучения иностранному языку в общеобразовательной школе.

Ключевые слова: технические средства обучения, компьютерные технологии, интернет, проектная деятельность.

The summary. This article deals with the problem of the use of computer technologies in a foreign language learning process at secondary school.

Key words: technical means of instruction, computer technologies, Internet, project activity.

Одержано редакцією 17.09.2009 р.

УДК: 378.147(07): 81'243

Л.В. ГРОНЬ

ВИМОГИ ДО ІНШОМОВНИХ ТЕКСТІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВМІНЬ РОЗПОВІДІ НА ПОЧАТКОВОМУ СТУПЕНІ НАВЧАННЯ НА МОВНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Резюме. У статті розглядається проблема відбору іномовного текстового матеріалу для розвитку вмінь розповіді на початковому ступені навчання на мовних факультетах вищих навчальних закладів. Сформульовані вимоги до текстів, на основі яких відбувається ефективне формування та розвиток експресивних умінь усного мовлення.

Ключові слова: усне мовлення, вільний переказ, коротке оповідання, структура тексту, адаптація тексту.

Стаття присвячена проблемі відбору текстового матеріалу для розвитку усномовленневих умінь розповіді іноземною мовою. Актуальність проблеми обумовлюється необхідністю покращення якості володіння усним мовленням на початковому ступені навчання на мовних факультетах вищих навчальних закладів. Як відмічають дослідники (П.Б. Гурвич, В.В. Матвейченко, В.І.Невська та ін.) і як свідчить власний досвід роботи на мовному факультеті у ВНЗ, усне мовлення студентів не відзначається змістовністю, логічністю, оригінальністю, критичністю, емоційністю тощо.

Завдання цієї статті – розглянути проблему відбору іноземного текстового матеріалу для розвитку вмінь розповіді та сформулювати вимоги до текстів, на основі яких відбувається ефективне формування та розвиток цих умінь на початковому ступені навчання на мовних факультетах вищих навчальних закладів.

Перш ніж перейти до висвітлення практичної сторони питання, дамо коротке теоретичне обґрунтування нашого підходу до вирішення цієї проблеми.

Говоріння, або експресивне мовлення, – складний багатогранний процес, який дозволяє здійснювати усне вербальне спілкування.

В методичній літературі П.Б.Гурвич [1] виділив чотири категорії вмінь експресивного мовлення іноземною мовою:

- 1) вміння вживати мовний матеріал у мовленні;
- 2) вміння виконувати певні види робіт, які необхідні для розвитку усного мовлення іноземною мовою;
- 3) вміння ситуативно-тематичного діапазону;
- 4) вміння виконати необхідні мислительні операції з виходом в іноземне мовлення.

Не применшуючи значення вмінь вживати мовний матеріал у мовленні та вмінь ситуативно-тематичного діапазону для розвитку вмінь експресивного усного мовлення, ми хочемо підкреслити важливість інших двох умінь.

Говорячи про вміння виконувати певні види робіт, необхідні для розвитку усного мовлення, П.Б. Гурвич [1] має на увазі ті з них, які є відображенням у навчальному процесі “жанрових” компонентів природного мовленнєвого спілкування. Отже, до цієї категорії вмінь ми по праву можемо віднести вміння передачі “заданого” змісту: передача змісту прочитаного (прослуханого) тексту, переглянутого фільму, спектаклю, прочитаної книжки, почутого оповідання, розповідь про події, свідком яких був мовець і т. ін. Тобто, передача “заданого” змісту є не що інше як переказ сприйнятого мовленнєвого повідомлення, в процесі якого відбувається розвиток експресивних умінь розповіді – монологічного висловлювання розповідного характеру. Разом з тим вміння передачі “заданого” змісту передбачають вміння виконати певні мислительні операції з виходом в іноземне мовлення, що відповідає четвертій категорії вмінь у наведеній класифікації.

З точки зору методики викладання іноземних мов переказ – це передача змісту тексту “своїми словами”. У теорії адаптації переказ розглядається як реконструкція, мислительна перебудова оригінального тексту та його осмислення у процесі запам’ятовування. В результаті складної мислительної діяльності при відтворенні тексту лексична і граматична будова мови завжди підлягає кількісній і якісній трансформації, обсяг і якість відтвореної інформації завжди відрізняється від інформації, що сприймається. Тобто, переказуючи текст, студент здійснює активну мислительну діяльність, результатом якої є спрощення, адаптація сприйнятого мовленнєвого повідомлення. У процесі редукції відбувається відбір матеріалу, його аналіз, виділення основного, суттєвого, його узагальнення. Оскільки сприйняття мовлення проходить через ланку переробки словесних повідомлень (внутрішнє мовлення), створюється новий текст, який має свої структурні особливості, відмінні від первинного тексту. Перетворення відрізняються складністю і обумовлюються трансформацією і новокомбінуванням як елементів змісту, так і засобів вираження.

Все викладене вище свідчить про те, що планування на основі “заданого” змісту - це складний мовленнєвомислительний процес, який включає в себе базисні вміння, які необхідні мовцю, щоб організувати передачу основного змісту сприйнятого тексту “своїми словами”, а саме: вміння смислової організації та мовного оформлення при продукуванні власного монологу. Вміння організації змісту тексту переказу – це універсальні вміння, які необхідні для породження будь-якого монологічного висловлювання розповідного характеру у природному мовленнєвому спілкуванні: розповідь про пережите, почуте, побачене і т. ін.

Для підвищення ефективності формування виділених вмінь важливого значення набуває питання відбору текстового матеріалу.

Проблема вимог до текстів для розвитку вмінь переказувати текст досліджувалась низкою авторів (Артем’єва С.С., Гез Н.І., Штегеман Г.А., Куліш Л.Ю. і ін.). Але незважаючи на існуючі роботи, присвячені даній проблемі, її не можна вважати вирішеною.

Аналіз методичної літератури показав, що до цього часу не вироблені єдині критерії щодо методики відбору текстового матеріалу для навчання переказу. Одні автори (Щоголева В.А., Скобін Б.Г.) підходять до характеристики текстів з точки зору їх тематики, змісту, мовного матеріалу та обсягу; інші (Артем’єва С.С.), говорячи про характер текстів, мають на увазі чотири його аспекти: 1) психологічний, 2) психолінгвістичний, 3) лінгвістичний і 4) методичний; треті відмічають лише окремі параметри, за якими необхідно оцінювати придатність текстів для вказаних цілей.

Оскільки, як вже зазначалось вище, при переказі відбувається компресія сприйнятого мовленнєвого повідомлення, в результаті якої відбувається реконструкція тексту як в кількісному так і якісному планах, ми вважаємо, що вимоги до текстів для розвитку вмінь переказувати текст повинні включати їх кількісні (обсяг) і якісні характеристики.

Ми не знайшли в методичній літературі конкретних вказівок відносно обсягу текстів, призначених для переказу. Всі автори притримуються думки, що тексти повинні бути невеликі за обсягом. Але “невеликі” – поняття суб’єктивне. Деякі методисти пропонують при визначенні обсягу навчального тексту враховувати цілі, вікові особливості і ступінь навчання (Л.Ю. Куліш), інші (М.П.Страхова) вважають, що питання про розмір навчального тексту повинно вирішуватись з урахуванням швидкості читання і бюджету часу, який відводиться студентам для даного виду діяльності.

На нашу думку, при визначенні обсягу первинного тексту необхідно, перш за все, брати до уваги вид переказу. Основними критеріями класифікації видів переказів стосовно навчання усного мовлення іноземною мовою є: 1) характер відтворення смислової інформації, за яким розрізняють детальний (тобто розгорнутий, повний), вибіркового і стислий переказ; 2) характер відтворення мовних засобів, за яким розрізняють близький до тексту (дослівний) та вільний (своїми словами). Якщо перед студентами стоїть завдання стисло відтворити зміст тексту "своїми словами" (вільний переказ), то для даного виду переказу доцільно використовувати великі за обсягом тексти (2-3 сторінки). Згідно даних В.Д. Тункель [3], більший обсяг забезпечує точнішу і повнішу передачу змісту сприйнятого тексту. Окрім того, при роботі з текстами великого обсягу користуватись мовою оригіналу практично неможливо. Для детального, вибіркового переказу бажано відбирати невеликі тексти, тому що послідовність та детальне висвітлення заданої теми складає одну із головних вимог при відтворенні. При навчанні названих видів переказів текст використовується доволі широко, майже до запам'ятовування окремих його частин, наприклад, при описі умов життя, природи, при передачі окремих епізодів. Окрім того, за способом сприйняття тексту виділяються перекази прослуханого та прочитаного тексту, що також необхідно враховувати при доборі текстів. Значна складність слухового каналу прийому інформації визначає доцільність використання менших за обсягом текстів для переказу прослуханого тексту, ніж прочитаного.

Розглянемо тепер якісні характеристики, яким повинні відповідати тексти для переказу. Згідно нашої точки зору, іншомовні тексти повинні нести змістову і мовну інформацію і сприяти розвитку мовленнєвих умінь розповіді. Відповідно основними якісними показниками для методики відбору і методичної обробки текстів для переказу будуть: зміст текстів, їх мовна форма та можливість розвитку на їх основі вмінь організації змісту і мовного оформлення розповіді.

Питання про вимоги до змісту навчальних текстів найбільш розроблене в методиці викладання іноземних мов. При доборі і складенні текстів рекомендується враховувати їх ідейну спрямованість, виховну цінність, відповідність віковим особливостям студентів, їх інтересам, оптимістичну спрямованість змісту, освітню і країнознавчу цінність, інформативність і т. ін. (С.К. Фоломкина, М.П. Страхова, Н.В. Слухіна, Л.Г. Корчагіна та ін.).

Як засвідчив аналіз методичної літератури, для навчання переказу іноземною мовою найдоцільніше використовувати малі форми епічної прози, до яких відноситься коротке оповідання (short story). Важливою ознакою короткого оповідання є його цілісність, яка виражається у взаємозв'язку всіх його компонентів: теми, ідейного змісту, сюжету і композиції, характеристики дійових осіб.

Важливою характеристикою сюжету при адаптації є його цікавість, жвавість, емоційність викладу. Саме ця якість композиційно-сюжетної структури свідчить, перш за все, про те, що він адаптабельний. Для адаптації першочергове значення має виділення в тексті елементу руху. Динамічний початок зумовлює можливість значної адаптації і, навпаки, статичний вимагає спрощення. Характеристика, яка дається у сцені, події, вчинку адаптабельна до будь-якого рівня. Важке для адаптації змалювання внутрішнього світу персонажу, а також портретна характеристика та опис навколишнього оточення.

Отже, з точки зору змісту текстів найбільш легкими і зручними для переказу є розповідні цікаві тексти з динамічним розвитком сюжету. Для них характерні тісні смислові зв'язки між окремими фактами, залежність наступного від попереднього. Важкі описові тексти за рахунок слабкого зв'язку в них між реченнями і групами речень. Тому потрібно підбирати розповідні тексти, включаючи в них невеликі описи.

Не можна не згадати і про роль назви тексту. Вдала назва, яка відображає головну думку або тему, збуджує інтерес, привертає увагу. Невдала назва, навпаки, відволікає увагу, ускладнює розуміння. Це необхідно враховувати і на початковому етапі використовувати тексти з назвами, які розкривають головну думку або тему, а в подальшому - такі назви, які відповідають змісту тексту.

Розвитку вмінь організації змісту розповіді, а саме: вміння вичленяти і викладати кульмінаційну подію адекватно її значенню як центральному моменту оповідання, вміння виділити низку фактів і подій, які ведуть до кульмінаційної події і пояснюють її, у тому числі експозиційних фактів (тобто вказати час, місце дії, обставини та обстанове, в яких знаходились дійові особи до початку дії) і встановити їх логічну послідовність на основі усвідомлення причинно-наслідкових і часових зв'язків та відношень між ними; вміння завершити розповідь, висловлюючи своє ставлення по події, до вчинку персонажа сприяє побудова первинного тексту, тобто його композиція, яка включає такі традиційні компоненти сюжету як експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка.

Відомі різні форми композиції оповідань як розповідного жанру літератури. В одних оповіданнях розміщення і взаємозв'язок епізодів, фактів, подій відповідає хронологічній послідовності розповіді, а в інших ця послідовність відсутня. Кульмінація оповідання може бути представлена як підсумок розвитку дії і знаходитись в кінці, або передувати йому, тобто може бути розміщена на початку оповідання. Тоді всі інші події, факти, сцени пояснюють цю кульмінаційну подію. Те ж саме стосується і експозиції оповідання. Вона може бути прямою, тобто передувати зав'язці, або непрямою, тобто слідувати після інших елементів сюжету.

Навчальні короткі фабульні тексти повинні бути методично складені або препаровані таким чином, щоб вони створювали сприятливі умови для розвитку вмінь розповіді. Тому для навчання переказу доцільно використовувати тексти з композицією, де послідовно і логічно викладені факти і події.

Відомо, що при читанні головна думка краще розуміється і запам'ятовується, якщо вона формулюється в кінці тексту, оскільки сприймається читачем в останню чергу, після неї не повідомляються інші факти і події,

відповідно, на її запам'ятовування не впливає ретроактивне гальмування. Тому кульмінаційна подія повинна слідувати після зав'язки і розвитку дії.

При відборі текстів для переказу необхідно враховувати також тип структури тексту.

З лінгвістики тексту відомо, що кожне речення в ньому опирається в комунікативному плані на попереднє, просуваючи висловлювання від відомого, "даного" ("тема") до нового ("рема"), в результаті чого утворюється тема-рематичний ланцюг, який має кінцевий характер і визначає структуру тексту. Найбільш розповсюдженою і простою моделлю тема-рематичного ланцюга текстів є так звана лінійна тематична прогресивна, яка полягає у послідовній тематизації реми попереднього речення за схемою:

$$\begin{array}{l} T_1 > R_1 \\ \downarrow \\ T_2 (-R_1) \rightarrow R_2 \\ \downarrow \\ T_3 (-R_2) \rightarrow R_3 \end{array}$$

Ми вважаємо, що для навчання переказу на початковому ступені навчання необхідно використовувати короткі фабульні тексти ланцюгової структури як легші на відміну від текстів розгалуженої структури. Висловлені рекомендації ґрунтуються на експериментальних даних, які одержані при дослідженні процесу відтворення по пам'яті текстів різних типів структур [3]. Так, передача-репродукція смислового змісту тексту ланцюгової структури відрізняється найбільшою повнотою і точністю в порівнянні з текстом розгалуженої структури.

Для розвитку вміння опустити несуттєві факти, які не порушують логіку розповіді і не сприяють розкриттю теми і основної ідеї оповідання, і вміння відмовитись від суттєвих для основного змісту елементів тексту на рівні речення, абзацу і цілого тексту важливе значення має наявність в ньому надлишкової інформації.

Надлишковість інформації позитивно впливає на розуміння тексту при сприйманні. Наявність у фабульному тексті елементів, не пов'язаних з основною сюжетною лінією (слів, речень і навіть цілих абзаців) полегшує дію механізму ймовірного прогнозування, сприяє запам'ятовуванню смислового змісту і розвитку названих вмінь шляхом відсікання головного від другорядного при передачі змісту тексту.

Мовне оформлення монологічної розповіді залежить від рівня володіння вмінням вживати мовний і мовленнєвий матеріал у мовленні. Для того, щоб передати зміст сприйнятого тексту "своїми словами", необхідне активне володіння студентами лексичним і граматичним матеріалом.

Отже, найважливішим критерієм відбору текстів для розвитку вмінь мовного оформлення власного висловлювання на основі "заданого" змісту є їх доступність для студентів початкового ступеня навчання, що реалізується в побудові текстів на знайомому мовному матеріалі. Причому основою для текстів повинен бути мовний матеріал, який засвоюється студентами активно, що сприятиме набуттю навичок оперування певними лексичними і граматичними елементами. Перевантаження текстів новим мовним матеріалом, навіть якщо викладач його пояснив, дуже ускладнює переказ і потребує багато часу. З точки зору В.А.Щоголевої та Б.Г.Скобіна [4], "краще переказати багато легких текстів, ніж мало важких". Для автоматизації вживання слів, граматичних форм та конструкцій потрібне багаторазове їх повторення у мовленні, якого не можна досягнути при переказі малої кількості. Чим більший обсяг переказуваного матеріалу, тим більша повторюваність вивчених слів та форм.

Наявність незнайомої лексики, на нашу думку, виправдана тільки в тому випадку, якщо цього потребує розвиток сюжету. В такому випадку нові слова повинні подаватись с перекладом. Але якщо в тексті можна вводити невелику кількість нових слів, то введення невивчених граматичних одиниць недопустимо. Наявність нової граматичної форми при читанні дезорієнтує студентів і не сприяє розумінню прочитаного. Окрім того, відтворення складних у мовному плані текстів перетворюється на відтворення завченого напам'ять (що не можна вважати справжнім усним мовленням) і призводить до втрати інтересу у роботі над іншомовним текстом.

Іншою важливою вимогою до мовної форми текстів для переказу є відповідність їх мовним нормам, на що вказує І.В.Рахманов [2]. Вони не повинні містити ніяких стилістичних особливостей, характерних для книжно-писемного мовлення, а мають являти собою прості стилістично нейтральні тексти.

Таким чином, аналіз методичної літератури, а також виділення вмінь організації змісту і мовного оформлення розповіді, які необхідні для передачі змісту сприйнятого тексту своїми словами, дозволили сформулювати основні вимоги до текстів для переказу в плані їх обсягу, змісту, мовної форми і придатності для розвитку вмінь організації змісту і мовного оформлення розповіді.

Отже, з метою розвитку експресивних умінь усного мовлення необхідно використовувати короткі фабульні тексти, які мають виховну, освітню і країнознавчу цінність, відповідають інтересам і віковим особливостям студентів, з динамічним розвитком сюжету, переважно ланцюгової структури, з простою композицією, яка характеризується послідовним і логічним викладенням фактів і подій. Тексти повинні бути побудовані на знайомому мовному матеріалі, відповідати нормам мови, яка вивчається, а також містити елементи і факти, які не пов'язані з основною сюжетною лінією оповідання, іншими словами, включати надлишкову інформацію.

Цілком очевидно, що навчання переказу необхідно розпочинати на коротких фабульних текстах ланцюгової структури з простою композицією, де логічно викладені факти і події. По мірі оволодіння студентами вміннями переказу (розповіді), доцільно використовувати тексти більшого обсягу, які містять великий процент надлишкової інформації, мають складну структуру. Це дозволить студентам перетворювати первинний текст в плані його скорочення і спрощення і оволодівати відповідними вміннями. Необхідно також відмітити, що на початковому етапі навчання переказу на матеріалі розповідних текстів перетворення прямої мови в непряму або перефразування діалогічних фрагментів тексту становить значні труднощі для студентів. Отже, говорячи про надлишковість, необхідно враховувати, що спочатку тексти повинні містити пряму мову в обмеженій кількості (1-2 репліки), щоб студенти мали можливість використовувати її при переказі у незмінному вигляді, або пряма мова не повинна містити комунікативно значущу інформацію. У такому випадку студенти можуть опустити її при переказі, не порушуючи логіку розповіді. По мірі оволодіння студентами вміннями перетворення сприйнятого тексту необхідно використовувати оповідання з діалогічними фрагментами більшого обсягу, які можуть бути перефразовані в процесі переказу.

Вимоги до навчальних фабульних текстів в плані інформативності також повинні ускладнюватись. На початку навчання переказу при виконанні підготовчих вправ пошук інформації, яка міститься в тексті, не повинен складати труднощів. Тому вона повинна міститися експліцитно в тексті. Динаміка ускладнення така: від текстів, у яких відсутня імпліцитна інформація, до фабульних текстів, у яких процент імпліцитної інформації постійно збільшується. Робота з такими текстами потребує активізації мовленнєвомислительної діяльності студентів, що відповідає їх віковим особливостям і рівню володіння мовними і мовленнєвими вміннями і навичками.

В умовах, коли усномовленнєві вміння студентів ще недостатньо розвинені для того, щоб здійснювати мовленнєве спілкування, яке відображає переважно їх життєвий досвід, цікавий фабульний текст слугує ефективною базою для розвитку вмінь монологічного висловлювання у формі розповіді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурвич П.Б. Попытка классификации умений экспрессивной речи на иностранном языке // Вопросы методики преподавания иностранных языков. – Тула, 1967. – С. 163-170.
2. Рахманов И.В. Обучение устной речи на иностранном языке. – М.: Высшая школа, 1980. – 119 с.
3. Тункель В.Д. К вопросу об устной передаче речевого сообщения: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. – М., 1965. – 19 с.
4. Щеголева В.А., Скобин Б.Г. Роль пересказа в развитии навыков устной речи на иностранном языке. – М.: Учпедгиз, 1963. – 98 с.

Резюме. В статье рассматривается проблема отбора иноязычного текстового материала для развития умений рассказывания на начальном этапе обучения на языковых факультетах высших учебных заведений. Сформулированы требования к текстам, на базе которых эффективно формируются и развиваются экспрессивные умения устной речи.

Ключевые слова: устная речь, свободный пересказ, краткий рассказ, структура текста, адаптация текста.

The summary. This article deals with the problem of text material selection for teaching narrative the primary stage students of the linguistic departments of higher educational institutions. The requirements to the texts for effective formation and development of expressive oral speech skills have been formulated.

Key words: oral speech, free retelling, short story, text structure, text adaptation.

Одержано редакцією 20.10.2009 р.

УДК: 37: 81' 243 (07)

Н.М. КОЛОМІЄЦЬ

ПРИЙОМИ БЛЕЙНА РЕЯ В МЕТОДІ ПРИРОДОВІДПОВІДНОСТІ ДЖЕЙМСА АШЕРА

Резюме. У статті описуються передумови виникнення комунікативного підходу до навчання іноземної мови, який став основою багатьох методів, зокрема, методу TPR (Total physical response) Стівена Ашера. Поєднавши ідеї Ашера з викладацькими гіпотезами Стівена Крашена, педагог Блейн Рей створив власний метод викладання.

Ключові слова: комунікативний метод, TPR (Total physical response) метод – метод природовідповідності, період тиші, гіпотези С.Крашена, storytelling метод (метод розказування історій).

Постановка проблеми. Однією з ключових позицій вивчення іноземної мови є припущення, що найкращий спосіб оволодіти мовою – це розмовляти нею. Втім, вміння розмовляти – це лише наслідок засвоєння мови, а не метод, завдяки якому вона повинна вивчатися. Єдина різниця в оволодінні іноземною мовою між дорослими та дітьми – це не те, що дорослі втратили навички і здібності, щоб зробити це правильно, а те, що діти ще не навчилися робити це неправильно [1].

З входженням України до Європейської спільноти, виникає потреба в практичному володінні іноземною мовою (ІМ), зокрема англійською як мовою міжнародного спілкування. Реалізація такого

ЗМІСТ

Бабік О.С. Професіоналізм вчителя як важливий фактор при навчанні іноземної мови у дошкільному навчальному закладі.	3
Ботвінко О.М. Використання комп'ютерних технологій у процесі навчання іноземної мови в загальноосвітній школі.	7
Гронь Л.В. Вимоги до іншомовних текстів для розвитку вмінь розповіді на початковому ступені навчання на мовних факультетах вищих навчальних закладів.	11
Коломієць Н.М. Прийоми Блейна Рея в методі природовідповідності Джеймса Ашера.	15
Коржженевська О.В. Організація самостійної роботи учнів – важливий фактор інтенсифікації навчального процесу.	19
Салюк І.Я. Особистісно-орієнтований підхід у детермінації розвитку іншомовного мовлення школярів.	23
Кропивко І.М., Снічук О.А. Використання ресурсів і послуг мережі Інтернет у викладанні іноземних мов.	28
Цаль Т.В. Використання методів педагогічного стимулювання на початковому етапі навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі та новітні технології.	36
Чорнолоз О.О. Теоретичні основи викладання чеської мови для студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	41
Якимчук А.В. Рефлексивні механізми навчання підлітків англomовної комунікації.	44
Волошун А.А. Проблеми застосування сучасних технологій в процесі засвоєння лексики на початковому етапі викладання іноземної мови.	50
Зінчук І.В. Зорова наочність як засіб семантизації іншомовної лексики.	53
Мороз Л.В., Кушнір Н.В. Специфіка роботи над термінами на заняттях іноземної мови у вищому навчальному закладі.	58
Мороз Л.В., Паішко І.О. Основні питання принципів і критеріїв відбору та засвоєння лексичного мінімуму студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	63
Ніколайчук Г.І. Особливості діалогу в процесі формування комунікативних умінь дитини дошкільного віку.	65
Середюк Л.А. Використання автентичної газетної хроніки на уроках німецької мови.	70
Турко І.-М.Б. Теоретичні аспекти вивчення творчості поетів-імажистів у вищих навчальних закладах.	72
Бричок Б.П. Використання інтерактивних технологій у процесі професійної підготовки вчителів початкових класів.	77
Джеджера К.В. Удосконалення мовлення як проблема формування культури спілкування студентів у вищих навчальних закладах.	80
Дуброва А.С., Снічук О.А., Трофімчук В.М. Принцип взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності з урахуванням їхніх особливостей і прискореним навчанням сприйняття мовлення.	83
Кочубей О.С. Особливості формування іншомовної компетенції студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	85
Мазурок О.М. Інноваційні методи навчання іноземних мов у вищій школі в контексті гуманістичної парадигми освіти.	89
Мороз Л.В., Ковалюк В.В., Черуха Н.В. Інтерпретація закономірностей засвоєння іншомовних слів студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	92
Павелків К.М. Філософські та загальнотеоретичні засади дослідження проблеми формування рефлексивної культури майбутнього вчителя.	95
Перішко І.В. Розвиток інтелектуальних здібностей обдарованих школярів на основі проектноі іншомовної діяльності.	100
Пивоварчук Т.О. Фактори розвитку комунікативних здібностей студентів.	106
Тадєєва М.І., Пархомчук М.М. Рання іншомовна освіта в європейських педагогічних традиціях.	109
Воробйова Л.М. Психолінгвістичні аспекти навчання іноземних мов.	113
Гончарук Р.А. Роль перекладу у міжкультурній комунікації і педагогічній соціалізації.	117
Янциур Л.А. Формування інтересу до образотворчої діяльності в системі дитячий садок-школа.	122
Дуброва А.С., Трофімчук В.М. Психолого-педагогічні можливості навчального перекладу і умови їхньої реалізації.	126
Шурин О.І. До питання формування педагогічної культури майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки.	129
Войтович І.С. Батишкіна Ю.В. Комп'ютерні інформаційні технології в реалізації навчальних і наукових проектів у педагогічних вищих навчальних закладах.	131
Шутяк В.Г. Формування у молодших школярів позитивного ставлення до праці.	135
Поліщук Н.В. Особистісно-орієнтована технологія навчання при підготовці фахівців з технологічної освіти.	139

Яциур М.С. Курсова робота з методичних дисциплін у кредитно-модульній системі організації навчального процесу.	141
Герасименко О.А., Герасименко Н.П. Методи реалізації пошуково-дослідницьких проектів на заняттях з трудового навчання у 7-9 класах з використанням інформаційно-пошукових технологій.	147
Трофімчук Л.О. Проблема оптимального вибору методів активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі позаурочних занять.	152
Грипич С.Н. Моральне виховання молодших школярів і дитяча література (психолого-педагогічний погляд на проблему).	156
Попчук О.В. Інноваційні технології навчання як умова розвитку професійної культури майбутніх фахівців документознавства та інформаційної діяльності.	160
Трофімчук В.М. Сутність і класифікація художньо-конструкторських знань та умінь старшокласників, які формуються у процесі трудового навчання.	164
Войтко А.І. Педагогічна підтримка професійного самовизначення учнів 8-9 класів на основі професійних проб.	168
Сіпайло В.О. Використання сучасних систем крою проектування одягу при підготовці майбутніх вчителів технологій.	173
Мохнюк Р.С. Формування громадянської культури студентства – проблема сучасного виховання.	178
Відомості про авторів.	183

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Мороз Л.В..

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 25.10.2009 р. Підписано до друку 27.11.2009 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 30,6. Обл. вид. арк. 31,2. Замовлення № 79/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42.— Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.**

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20